

Antecedent and Consequence Factors of Self-Directed Learning of Undergraduate Students at Srinakharinwirot University*

Shuttawwee Sitsira-at**

Abstract :

The purposes of this study were (1) to investigate the antecedents in terms of psychological, family environment, and university environment factors of self-directed learning and (2) to examine the consequences of self-directed learning toward lifelong learning. The sample comprised 1,179 undergraduate students at Srinakharinwirot University who were randomly selected and stratified by 3 stages. The results of the research can be summarized as follows : (1) The antecedent and consequence models of self-directed learning were consistent with the empirical data. (2) The psychological factor contributed to 0.71 direct effects on self-directed learning. (3) The family environment factor exerted 0.11 directed effects on self-directed learning. (4) The university environment factor exerted 0.56 indirect effects on self-directed learning. (5) The three latent variables, such as psychological, family environment, and university environment factors were the co-variance explanation of self-directed learning at 64 percent. (6) Self-directed learning affected 0.52 indirect effects on lifelong learning with statistical significance at the .01 level. (7) Latent variables, such as psychological, family environment, university environment factors, and self-directed learning were the co-variance explanation of lifelong learning at 60 percent.

Keywords: self-dirceted learning, lifelong learning

---

* Research Report

** Assistance at Department of Psychology, Humanities Faculty Srinakharinwirot University

ปัจจัยเชิงเหตุและผลของการเรียนรู้ ด้วยการนำตนเอง ของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*

ณัฐวิทย์ สิทธิศิริอรุณ**

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยเชิงเหตุด้านจิตลักษณะ สภาพแวดล้อมในครอบครัว และสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และเพื่อศึกษาผลของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 1,179 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ 3 ขั้นตอน ผลการวิจัยสรุปว่า (1) โมเดลปัจจัยเชิงเหตุและผลของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (2) ปัจจัยจิตลักษณะส่งผลทางตรงต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.71 (3) ปัจจัยสภาพแวดล้อมในครอบครัว ส่งผลทางตรงต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.11 (4) ปัจจัยสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาส่งผลทางอ้อมต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.56 (5) ปัจจัยเชิงเหตุทั้ง 3 ตัว ได้แก่ จิตลักษณะ สภาพแวดล้อมในครอบครัว และสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สามารถร่วมอธิบายความแปรปรวนของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้ร้อยละ 64 (6) การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองส่งผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.52 (7) ปัจจัยเชิงเหตุทั้งหมดในโมเดล คือ จิตลักษณะ สภาพแวดล้อมในครอบครัว สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สามารถร่วมอธิบายความแปรปรวนของการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ร้อยละ 60

ความสำคัญ : การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง, การเรียนรู้ตลอดชีวิต

* รายงานการวิจัย

** ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภูมิหลัง

การเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการพัฒนาคน และเป็นวิธีนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตให้เป็นไปอย่างเหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่ การเรียนรู้จึงไม่ใช่สิ่งที่จะเกิดขึ้นเฉพาะในสถานศึกษา เท่านั้นแต่อาจเกิดขึ้นได้หลายลักษณะ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 2) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ระบุให้มีการจัดแหล่งเรียนรู้ต่างๆ สำหรับประชาชนให้สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (วิชัย ดันศิริ, 2539 : 10) เนื่องจากรูปแบบการเรียนรู้ที่สำคัญ คือ การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed learning) ซึ่งเป็นรูปแบบที่ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง มีบทบาทในการรับผิดชอบการเรียนของตนเอง โดยที่ครูมีบทบาทเป็นเพียงผู้สนับสนุนการเรียน ให้บริการด้านแหล่งความรู้ให้แก่ผู้เรียน ผู้เรียนจะรับผิดชอบตนเองตั้งแต่การเลือกและวางแผนสิ่งที่ตนเรียน เข้าไปมีส่วนร่วมในการเลือกและเริ่มต้นการเรียนด้วยตนเอง ตลอดจนประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ (กรมวิชาการ, 2541 : 20-21) การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีข้อดี คือ เป็นวิธีการที่ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้มากกว่า และดีกว่าการเป็นผู้รับหรือรอให้ครูเป็นผู้ถ่ายทอด (Knowles, 1975 : 18) ดังนั้น การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จึงเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ตามความต้องการของผู้เรียน โดยใช้ความเพียรพยายามของตนในการเพิ่มพูนความรู้และสามารถส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของตนได้ด้วยตนเอง

การให้ความหมายของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในงานวิจัยนี้ นิยามความหมายของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยใช้แนวคิดของ คอสต้า และ กาลลิก (Costa & Kallick, 2004) ที่อธิบายว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง หมายถึง วิธีการปฏิบัติของบุคคลใน 3 ด้าน คือ การจัดการตนเอง การตรวจสอบตนเอง และการเปลี่ยนแปลงตนเอง ดังนี้

การจัดการตนเอง (Self-managing) หมายถึง

ระดับการรับรู้ถึงความสามารถในการปฏิบัติของตนเองในการกระตุ้นตนเองให้มีการวางแผนการปฏิบัติ พัฒนากลยุทธ์ในการปฏิบัติ โดยการแสวงหาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ สามารถเปลี่ยนแปลงความคิดของตนเองได้เมื่อได้รับข่าวสารเพิ่มเติม รู้จักตั้งคำถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตนเองไม่รู้ได้ สามารถนำประสบการณ์เดิมมาใช้ในการแก้ไขปัญหาใหม่ๆ ได้ เปิดรับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาและมีความพยายามในการคิดแก้ไขปัญหาที่แตกต่างออกไป

การตรวจสอบตนเอง (Self-monitoring) หมายถึง ระดับการรับรู้ถึงความสามารถในการปฏิบัติของตนเองในการตระหนักถึงความคิดของตนเองเกี่ยวกับเรื่องที่ตนเองรู้และตนเองไม่รู้ มีความเพียรไม่ละทิ้งงานง่ายๆ มีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของตนให้ชัดเจนและถูกต้อง มีความเข้าใจมุมมองที่แตกต่างของบุคคลอื่น

การเปลี่ยนแปลงตนเอง (Self-modifying) หมายถึง ระดับการรับรู้ถึงความสามารถในการปฏิบัติของตนเองในการปรับปรุงตนเองให้มีการสื่อสารได้อย่างถูกต้องและมีน้ำหนัก การแสดงออกถึงความสนุกในการสร้างสรรค์งานของตนเอง และเป็นบุคคลที่มีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเองในทางที่ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ผู้เรียนควรได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบและถูกทาง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องค้นหาสาเหตุที่ทำให้บุคคลมีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่ต่างกัน จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ตัวแปรสาเหตุที่ส่งผลให้การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาจนถึงมหาวิทยาลัยมีสาเหตุมาจาก 3 ปัจจัยใหญ่ๆ คือ 1) จิตลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย ความมีวินัยในตนเอง (สถาพร หมวดอินทร์, 2546 ; ถวิล จันท์สว่าง, 2545) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (สุธาสินี ใจเย็น, 2545)

การเห็นคุณค่าในตนเอง (กนกวรรณ ทองฉวี, 2545 ; สร้อยทิพย์ อุจวาที, 2539) ความฉลาดทางอารมณ์ (อติพร หงส์ทอง, 2547) ความเชื่ออำนาจในตน (อติพร หงส์ทอง, 2547) และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน (กมลรัตน์ หล้าสูงงษ์, 2528 ; พิศดี มินศิริ, 2547)

2) สภาพแวดล้อมในครอบครัว ประกอบด้วย ความคาดหวังของผู้ปกครอง (ทิพวรรณ สุวรรณประเสริฐ, 2541 ; พรพามาศ นนทยาธร, 2520) การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ปกครอง (ประกิตศรี เผ่าเมือง, 2546 ; กุลภัสสร ศิริพรรณ, 2545 ; สุธาสิณี ใจเย็น, 2545 ; นวลน้อย สีตวรรณมาศ, 2539) และสัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับสมาชิกในครอบครัว (Gouldner & Gouldner, 1963 : 52 ; สุธาสิณี ใจเย็น, 2545) และ

3) สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ประกอบด้วย สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับเพื่อน (พิศดี มินศิริ, 2547 ; พัชรี มะแสงสม, 2544) สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับอาจารย์ (พิศดี มินศิริ, 2547 ; วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2527) บรรยากาศในการเรียน (ประกิตศรี เผ่าเมือง, 2546 ; พิศดี มินศิริ, 2547) และการจัดการเรียน การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีงานวิจัยก่อนหน้านี้ที่พบว่าลักษณะความสัมพันธ์ของการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองผ่านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (ประกิตศรี เผ่าเมือง, 2546)

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9-10 (2545-2549 และ 2550-2554) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ที่จะผลักดันให้ประเทศไทยพัฒนาไปสู่สังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้ (Wisdom and learning society) ดังสาระสำคัญในมาตรา 8 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายเพื่อการปฏิรูปการศึกษา มีหลักสำคัญในการจัดการศึกษาแห่งชาติที่ระบุให้การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการ

ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ สามารถพัฒนาตนเอง รู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ด้วย ตนเองในรูปแบบและวิธีการอันหลากหลาย (วิชัย ต้นศิริ, 2539 : 10) การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นกระบวนการที่บุคคลแต่ละคนใช้เวลาทั้งชีวิตในการแสวงหาความรู้ตามความต้องการ ความสนใจ และขึ้นอยู่กับทักษะการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

การนิยามความหมายและวัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยนำมาจากผลงานวิจัยของ เรวดี ทรงเที่ยง และอนุ เจริญวงศ์ระยับ (2550 : 4-5) ที่จำแนกองค์ประกอบของทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมไทยเป็น 6 ตัวบ่งชี้ ในงานวิจัยดังกล่าวนิยามความหมายและสร้างมาตรวัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยใช้ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ตลอดชีวิตจากผลงานวิจัยของ นิตยา สำเร็จผล (2547) ประกอบด้วย (1) การประยุกต์ใช้ความรู้ (2) การใช้กลยุทธ์ที่หลากหลาย (3) การใช้และแปลความหมายข้อมูลที่ได้ (4) การใช้เครื่องมือการเรียนรู้ (5) การประเมินการเรียนรู้ของตนเอง และ (6) การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ รวมทั้งได้นำพฤติกรรมเป้าหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3 ประการ ของสถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) คือ (1) พัฒนาตนให้มีความรู้ความสามารถและทักษะเพิ่มขึ้น (2) เรียนรู้ตามความสนใจ ความต้องการ และเห็นประโยชน์ (3) ดำรงชีวิตของตนเองและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สำหรับความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น แคนดี้ (Candy, 1991) ได้เสนอว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจะส่งผลทางบวกต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเมื่อผู้เรียนมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตแล้วผู้เรียนจะมีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเพิ่มขึ้นด้วย สำหรับงานวิจัยของไทยพบว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสามารถทำนายการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้สูง และการเรียนรู้ตลอดชีวิตสามารถทำนายการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้สูง

เช่นเดียวกัน (เรวดี ทรงเที่ยง และอนุ เจริญวงศ์ระยับ, 2550)

จากการตรวจสอบเอกสารต่างๆ และงานวิจัยที่ผ่านมายังไม่มีการศึกษาในลักษณะโครงสร้างของความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งการศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้จะสามารถอธิบายลักษณะความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่าง ตัวแปรได้อย่างลึกซึ้ง โดยมองเห็นภาพรวมของความสัมพันธ์ได้จากการศึกษาเพียงครั้งเดียว ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่าลักษณะโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของตัวแปรต่างๆ เหล่านี้ว่า ตัวแปรใดที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ และส่งผลเกี่ยวเนื่องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยหรือไม่ อย่างไร เพื่อจะได้นำข้อมูลดังกล่าวไปกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิตให้เป็นบัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคมไทยต่อไป

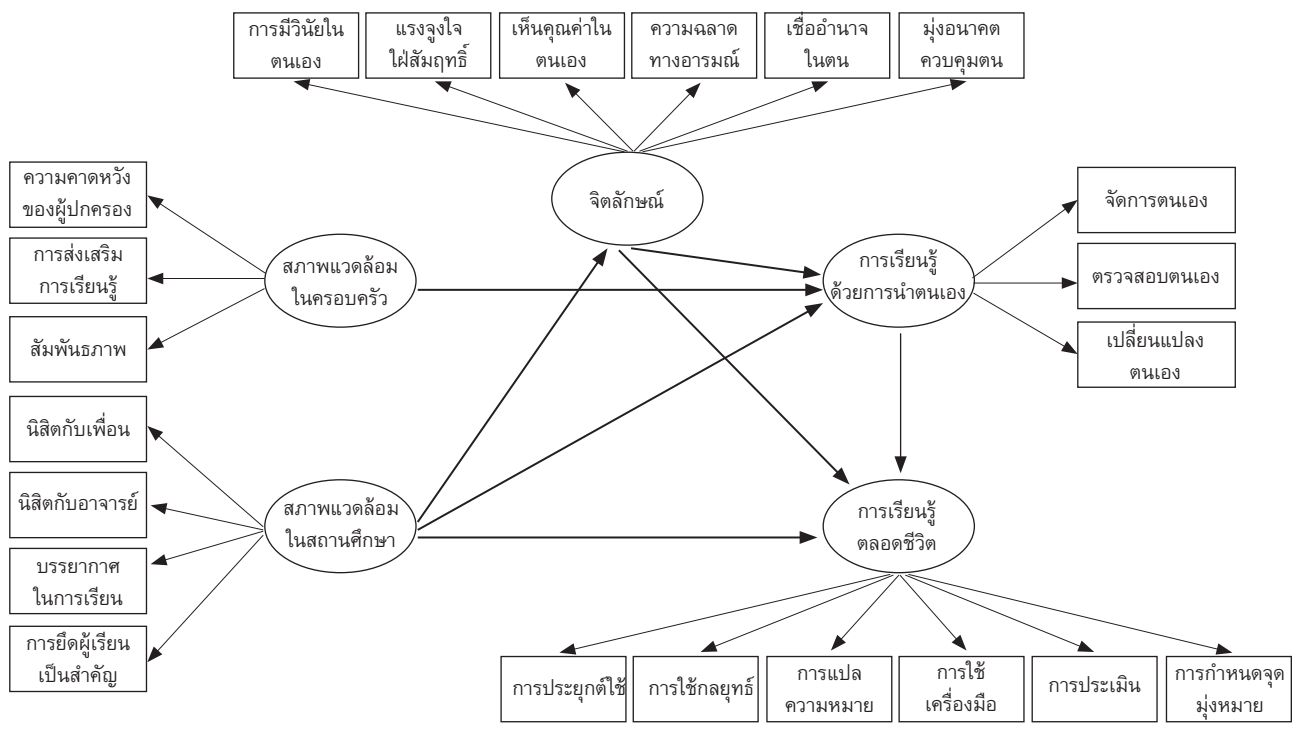
จุดมุ่งหมายของการวิจัย

จุดมุ่งหมายหลักของการวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยมีจุดมุ่งหมายย่อยดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงเหตุด้านจิตลักษณะ สภาพแวดล้อมในครอบครัว สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
2. เพื่อศึกษาผลของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในงานวิจัยมาจากการตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่ทำให้ผู้วิจัยคาดว่าปัจจัยจิตลักษณะ ปัจจัยสภาพแวดล้อมในครอบครัว และปัจจัยสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา จะมีอิทธิพลช่วยส่งเสริมให้นิสิตมีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และเมื่อนิสิตมีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองแล้วจะมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย

สมมติฐานการวิจัย

1. ลักษณะความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองตามกรอบแนวคิดการวิจัยสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์
2. จิตลักษณะส่งผลทางตรงต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
3. สภาพแวดล้อมในครอบครัวส่งผลทางตรงต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
4. สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
5. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองส่งผลทางตรงต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้เกณฑ์ขนาดเหมาะสมและเพียงพอต่อการนำไปใช้วิเคราะห์สถิติขั้นสูงด้วยโปรแกรมลิสเรล ซึ่งจำเป็นต้องใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่พอสมควร โดยทั่วไปอัตราส่วนระหว่างหน่วยตัวอย่างและจำนวนพารามิเตอร์หรือตัวแปรควรจะเป็น 20 ถึง 40 : 1 (นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2538 : 46; อ้างอิงจาก Gold. 1980 : 163. and Weiss. 1972.) ดังนั้น 20 เท่าของตัวแปรสังเกตในงานวิจัย คือ $40 \times 22 = 880$ การวิจัยครั้งนี้จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างไว้ในเบื้องต้นจำนวน 1,200 คน วิธีการสุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มตัวอย่างแบบการชั้นภูมิ 3 ขั้นตอน (3 Stages stratified random sampling) โดยชั้นภูมิแรกเป็นกลุ่มสาขาวิชาจำนวน 3 กลุ่มสาขาวิชา ได้แก่ (1) สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ (คณะศึกษาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์) (2) สาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี (คณะวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์) และ (3) สาขา

วิทยาศาสตร์ สุขภาพ (คณะแพทยศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ เกษษศาสตร์ สหเวชศาสตร์ พลศึกษา) โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นภูมีย่อยให้มีสัดส่วนที่เท่ากัน จากนั้นทำการสุ่มชั้นภูมิที่ 2 ซึ่งเป็นชั้นปี มีจำนวน 4 ชั้นปี ได้แก่ ชั้นปีที่ 1 ถึง 4 สุดท้ายทำการสุ่มชั้นภูมิที่ 3 ซึ่งเป็นเพศ คือ เพศชาย และหญิง จากการเก็บรวบรวมข้อมูลได้กลุ่มตัวอย่างจริงในงานวิจัยที่นำมาใช้เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล จำนวน 1,179 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวน 15 ฉบับ ได้แก่ 1) มาตรการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง 2) มาตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตัวแปรจิตลักษณะ ได้แก่ 3) มาตรการความมีวินัยในตนเอง 4) มาตรการแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ 5) มาตรการเห็นคุณค่าในตนเอง 6) มาตรการความฉลาดทางอารมณ์ 7) มาตรการความเชื่ออำนาจในตน 8) มาตรการมุ่งอนาคตควบคุมตน ตัวแปรสภาพแวดล้อมในครอบครัว ได้แก่ 9) มาตรการส่งเสริมการเรียนรู้จากผู้ปกครอง 10) มาตรการสัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับสมาชิกในครอบครัว 11) มาตรการความคาดหวังของผู้ปกครอง ตัวแปรสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ได้แก่ 12) มาตรการบรรยากาศในชั้นเรียน 13) มาตรการสัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับเพื่อน 14) มาตรการสัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับอาจารย์ 15) มาตรการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้วิจัยนำมาตราวัดทั้ง 15 ฉบับ ไปทดลองใช้กับนิสิตต่างมหาวิทยาลัยจำนวน 100 คน จากนั้นนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์คุณภาพรายข้อ (Item-total correlation) มีค่าระหว่าง (.1633 ถึง .9113) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) (α มีค่าตั้งแต่ .8027 ถึง .9454) (รายละเอียดอยู่ในรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ในบทภาคผนวก)

กระบวนการเก็บข้อมูล

1) ขั้นตอนการหาคุณภาพรายข้อและค่าความเชื่อมั่นในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยนำมาตรวัดทั้งหมดไปดำเนินการทดลองใช้ (try out) กับนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 1,179 คน

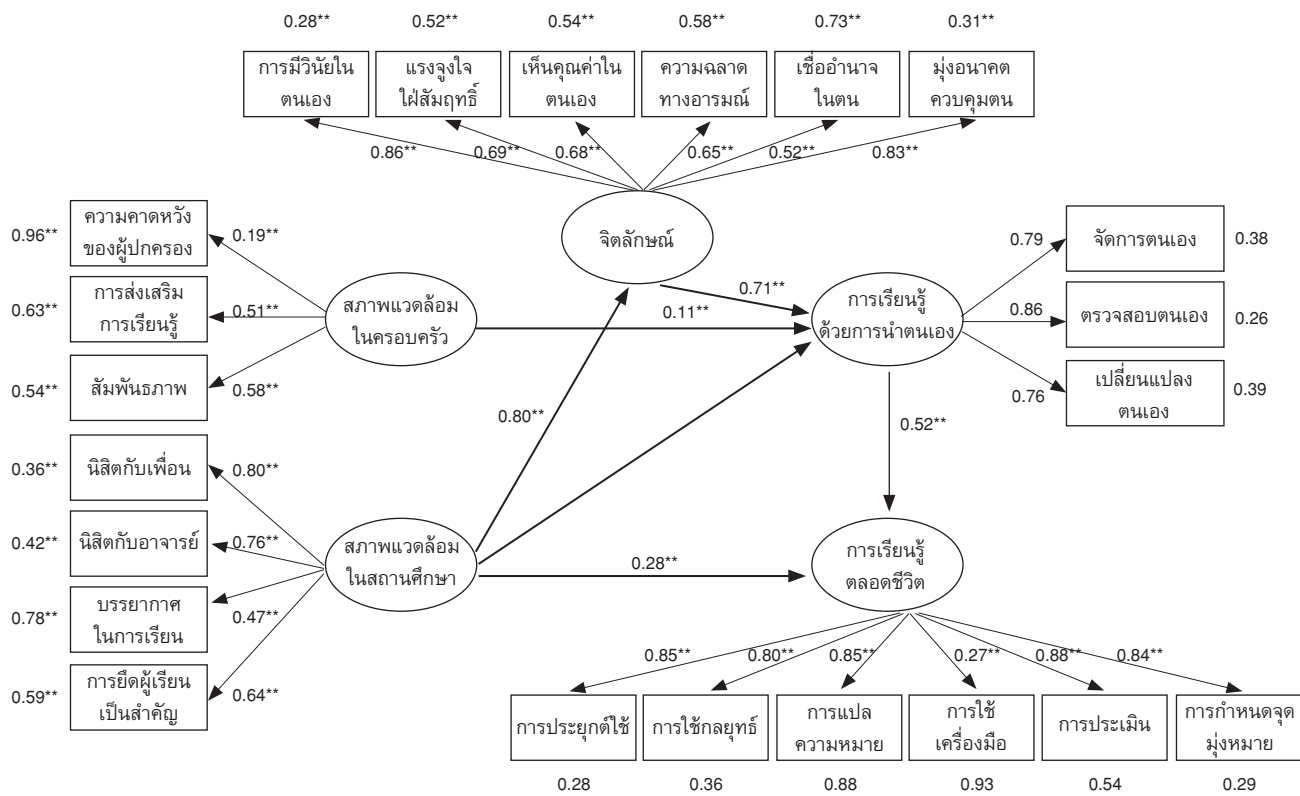
2) ขั้นตอนการศึกษารายข้อเชิงเหตุและผลของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 1,200 คน ผู้วิจัยใช้การว่าจ้างนิสิตช่วยงานและคณะกรรมการนิสิตระดับคณะในการช่วยเก็บข้อมูลตามจำนวนที่คณะผู้วิจัยต้องการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยครั้งนี้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างโดยใช้โปรแกรม LISREL (LISREL 8.80)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล และการอภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า โมเดลปัจจัยเชิงเหตุและผลของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพโมเดลความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ตาราง 1 อิทธิพลทางตรง (Direct effects : DE) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect effects: IE) และอิทธิพลรวม (Total effects: TE) ของตัวแปรเชิงเหตุที่มีต่อตัวแปรผล

ตัวแปรผล	R2	อิทธิพล	ตัวแปรเชิงเหตุ			
			สภาพแวดล้อม ในครอบครัว	สภาพแวดล้อม ในสถานศึกษา	จิตลักษณะ	การเรียนรู้ด้วย การนำตนเอง
จิตลักษณะ	0.64	DE	-	0.80**	-	-
		IE	-	-	-	-
		TE	-	0.80**	-	-
การเรียนรู้ ด้วยการนำ ตนเอง	0.64	DE	0.11*	-	0.71**	-
		IE	-	0.56**	-	-
		TE	0.11*	0.56**	0.71**	-
การเรียนรู้ ตลอดชีวิต	0.60	DE	-	0.28**	-	0.52**
		IE	0.06*	0.29**	0.37**	-
		TE	0.06*	0.57**	0.37**	0.52**

** p < .01, * p < .05

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย และอภิปรายผลการวิจัยตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

จุดมุ่งหมายของการวิจัยที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงเหตุด้านจิตลักษณะ สภาพแวดล้อมในครอบครัว สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง จากการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงเหตุด้านจิตลักษณะ สภาพแวดล้อมในครอบครัว และสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา พบว่า สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้ ร้อยละ 64 ผลการวิจัยนี้อธิบายได้ว่า ปัจจัยจิตลักษณะ ได้แก่ การมีวินัยในตนเอง แรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์ การเห็นคุณค่าในตนเอง ความฉลาดทางอารมณ์ ความเชื่ออำนาจในตน และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ปัจจัยสภาพแวดล้อมในครอบครัว ได้แก่ ความคาดหวังของผู้ปกครอง การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ปกครอง และสัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับสมาชิกในครอบครัว และปัจจัยสภาพแวดล้อมใน

สถานศึกษา ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับเพื่อน สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับอาจารย์ บรรยากาศในการเรียน และการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นสาเหตุที่ทำให้มีผลต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ปัจจัยเชิงเหตุด้านจิตลักษณะ

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงเหตุด้านจิตลักษณะ พบว่า ปัจจัยทางจิตลักษณะมีค่าอิทธิพลที่ส่งผลทางตรงต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เท่ากับ 0.71 ผลการวิจัยนี้อธิบายได้ว่า ปัจจัยด้านจิตลักษณะ ได้แก่ ความมีวินัยในตนเอง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การเห็นคุณค่าในตนเอง ความฉลาดทางอารมณ์ ความเชื่ออำนาจภายในตน และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน เป็นสาเหตุที่ทำให้มีผลต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรจิตลักษณะกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง พบว่า ตัวแปรจิต

ลักษณะที่มีความสัมพันธ์ทางบวกสูงกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ความมีวินัยในตนเอง ($r = .86$) และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ($r = .83$)

ความมีวินัยในตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง หมายถึง การที่นิสิตมีวินัยในตนเองสูง ทำให้มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสูงด้วย ที่พบผลเช่นนี้เนื่องมาจาก ความมีวินัยในตนเองเป็นคุณลักษณะของคนดี ซึ่งหมายถึง ลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมของบุคคลที่คิด พูด และกระทำตรงกันไปในทางสร้างสรรค์เป็นประโยชน์กับตนและสังคม (วิชัย วงศ์ใหญ่, 2542 : 5) วินัยในตนเอง จึงเป็นคุณลักษณะทางจิตหรือจิตลักษณะและพฤติกรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือข้อตกลงเพื่อความเรียบร้อยเรียบร้อยของสังคมโดยไม่ต้องได้รับการควบคุมดูแลจากผู้อื่น เนื่องจากบุคคลสามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองตามที่มุ่งหวังไว้ได้ (ฉันทนา ภาคบงกช และคณะ, 2539 : 4) บุคคลที่มีวินัยในตนเองจะให้รางวัลตนเองเมื่อทำดีและลงโทษตนเองเมื่อทำชั่ว ซึ่งทำให้บุคคลสามารถควบคุมบังคับพฤติกรรมของตนเองได้ (Good, 1959 : 676 ; ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2523 : 2-3) ความมีวินัยในตนเอง จึงเป็นความสามารถควบคุมพฤติกรรมและอารมณ์ของตนเองตามที่มุ่งหวัง การปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือข้อตกลงของสังคม และการกระทำในทางสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์กับตนเองและสังคม สอดคล้องกับมโนทัศน์เกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของ คอสต้า และ กาลลิก (Costa & Kallick, 2004) ที่ว่า บุคคลจะแสวงหาวิธีการที่ทำความเข้าใจกับผลลัพธ์ แผนกลยุทธ์ และข้อมูลที่เป็น ทำการทบทวนประสบการณ์ในอดีต สร้างตัวชี้วัดในการประสบความสำเร็จในการเรียน และสร้างทางเลือกในการปฏิบัติให้สามารถดำเนินการเรียนรู้ได้อย่างประสบความสำเร็จ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สถาพร หมวดอินทร์ (2546 : 64) ที่พบว่า

ความมีวินัยในตนเองมีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติด้วย

ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง หมายถึง การที่นิสิตมีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนสูง ทำให้มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสูง ที่พบผลเช่นนี้เนื่องมาจาก ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน เป็นความสามารถของบุคคลในการมองไปสู่อนาคต โดยแสดงออกเป็นพฤติกรรมของการอดได้รอได้ในสถานการณ์ต่างๆ เช่น การรอรับรางวัลใหญ่กว่าในอนาคตแทนการรับรางวัลเล็กทันที หรือระงับความต้องการในปัจจุบันของตน เพราะเล็งเห็นผลร้ายที่จะเกิดตามมาหรือเพียรพยายามในปัจจุบันเพื่อจุดมุ่งหมายที่ใหญ่กว่าในอนาคต ลักษณะมุ่งอนาคตนี้ตรงข้ามกับลักษณะมุ่งปัจจุบันและถือว่าเป็นลักษณะบุคลิกภาพอย่างหนึ่งของบุคคล (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2523) ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน จึงเป็นความสามารถของบุคคลในการวางแผนการดำเนินชีวิต มองเห็นผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง มีการตัดสินใจอย่างเหมาะสม และสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ สอดคล้องกับมโนทัศน์เกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของ คอสต้า และ กาลลิก (Costa & Kallick, 2004) ที่ว่าบุคคลมีความเพียรและไม่ละทิ้งงานง่ายๆ มีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของตนให้ชัดเจนและถูกต้อง มีความเข้าใจมุมมองของตนที่แตกต่างของบุคคลอื่น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2528 : 231) ที่พบว่า ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเป็นคุณลักษณะที่ทำให้นิสิตมีความเพียรพยายามต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ และสามารถวางแผนด้วยตนเองดำเนินการ เพื่อผลที่จะเกิดในอนาคตอย่างเหมาะสม

ปัจจัยเชิงเหตุด้านสภาพแวดล้อมในครอบครัว

จากการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงเหตุด้านสภาพแวดล้อมในครอบครัว พบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในครอบครัวมีค่าอิทธิพลที่ส่งผลทางตรงต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เท่ากับ 0.11 ผลการวิจัยนี้อธิบายได้ว่า สภาพแวดล้อมในครอบครัว ได้แก่ การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ปกครอง สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับสมาชิกในครอบครัว และความคาดหวังของผู้ปกครอง เป็นสาเหตุที่ทำให้นิสิตมีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสภาพแวดล้อมในครอบครัวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง พบว่า ตัวแปรสภาพแวดล้อมในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ทางบวกสูงกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับสมาชิกในครอบครัว ($r = .58$) และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ปกครอง ($r = .51$)

สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับสมาชิกในครอบครัว มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง หมายถึง การที่นิสิตมีสัมพันธภาพที่ดีกับสมาชิกในครอบครัวสูง ทำให้มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสูงด้วย ที่พบผลเช่นนี้เนื่องมาจากสัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับสมาชิกในครอบครัว เป็นพฤติกรรมที่ผู้ปกครอง ปฏิบัติต่อนิสิตและพฤติกรรมที่นิสิตปฏิบัติต่อผู้ปกครองเพื่อทำให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (สุธาสนี ใจเย็น. 2545 : 6) แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ภายในครอบครัวว่า บิดามารดาที่ให้ความรัก ความสนใจ สร้างความอบอุ่นให้เกิดขึ้นในบ้านและเห็นความสำคัญของลูก ผลที่ตามมา คือ ทำให้ลูกเป็นคนที่ให้ความร่วมมือ มีอารมณ์มั่นคง ร่าเริง มีความรับผิดชอบ ขยันหมั่นเพียร เป็นมิตร ซื่อสัตย์ มีความมั่นใจในตนเองและรับรู้ตนเองได้ตรงตามความเป็นจริง สอดคล้องกับมโนทัศน์เกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของ คอสต้า และ กาลลิก (Costa & Kallick, 2004) ที่ว่าบุคคลจะตระหนัก

ถึงความคิดของตนเองเกี่ยวกับเรื่องที่ตนเองรู้และตนเองไม่รู้ มีความเพียรไม่ละทิ้งงานง่าย ๆ มีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของตนให้ชัดเจนและถูกต้อง รวมทั้งมีความเข้าใจมุมมองที่แตกต่างของบุคคลอื่น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุธาสนี ใจเย็น (2545 : 72) ที่พบว่า สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับสมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาาระบบทางไกล และเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง หมายถึง นิสิตที่ได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้จากผู้ปกครองสูง ทำให้มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสูงด้วย ที่พบผลเช่นนี้อธิบายได้ว่า การที่ผู้ปกครองติดตาม ดูแล เป็นกำลังใจ และเอาใจใส่ต่อการเรียนของตน จัดหาอุปกรณ์และหนังสือที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ช่วยแก้ปัญหาในการเรียน สอนให้รู้จักการแบ่งเวลาในการทำงานและการค้นคว้าหาความรู้ ส่งเสริมให้กล้าคิดกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง ให้ทำกิจกรรมตามที่ตนสนใจ ตลอดจนจัดสภาพแวดล้อมภายในบ้านให้น่าอยู่ (งามตา วนินทานนท์, 2545, 2553) ทั้งนี้เนื่องจาก

การส่งเสริมการเรียนรู้จากผู้ปกครอง มีอิทธิพลมากที่สุดที่จะช่วยปรับปรุงคุณลักษณะทางวิชาการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน รวมทั้งยังช่วยลดการขาดเรียนและการลาออกกลางคัน ผลงานวิจัยนี้สอดคล้องกับสถาบันยังมีผลงานวิจัยที่พบว่าการส่งเสริมการเรียนรู้จากผู้ปกครองส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่น งานวิจัยของ ประกิตศรี เผ่าเมือง (2546 : บทคัดย่อ) กุลภัสสร ศิริพรรณ (2545 : 98-100) สุธาสนี ใจเย็น (2545 : บทคัดย่อ) และ นวลน้อย สัตววรรณมาศ (2539 : 66)

ปัจจัยเชิงเหตุด้านสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา

จากการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงเหตุด้านสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในครอบครัวมีค่าอิทธิพลที่ส่งผลทางอ้อมต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เท่ากับ 0.56 ผลการวิจัยนี้อธิบายได้ว่า สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ได้แก่ บรรยากาศในการเรียน สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับเพื่อน สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับอาจารย์ และการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นสาเหตุทางอ้อมผ่านปัจจัยเชิงเหตุด้านจิตลักษณะที่ทำให้นิสิตมีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาและพบผลในทางอ้อมเนื่องจากไม่พบผลทางตรง คือ ไม่พบว่าปัจจัยเชิงเหตุด้านสภาพแวดล้อมในสถานศึกษามีอิทธิพลทางตรงต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

แสดงว่าสภาพการณ์ทางการเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น วิธีสอนที่ทำให้การเรียนน่าสนใจ ความตั้งใจในการสอน การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นและซักถาม ความพึงพอใจของผู้เรียน ความมีระเบียบวินัยในห้องเรียน การให้ความสนใจ เอาใจใส่ และความเป็นกันเองของอาจารย์ การใช้สื่อประกอบการสอน การสอนที่ครอบคลุมเนื้อหาวิชา ขนาดของห้องเรียนและห้องปฏิบัติการเมื่อเทียบกับจำนวนของผู้เรียน การถ่ายเทอากาศภายในห้องเรียน ความสะอาดและความเป็นระเบียบของห้องเรียน ปริมาณของสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอนเมื่อเทียบกับจำนวนอาจารย์และผู้เรียน ความทันสมัยและคุณภาพการใช้งาน จะมีผลต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตหรือไม่ขึ้นอยู่กับ ปัจจัยทางจิตลักษณะของผู้เรียน ได้แก่ ความมีวินัยในตนเอง ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การเห็นคุณค่าในตนเอง ความฉลาดทางอารมณ์ และความเชื่ออำนาจภายในตน

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสภาพแวดล้อมในสถานศึกษากับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง พบว่า ตัวแปรสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ที่มีความสัมพันธ์ทางบวกสูงกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับเพื่อน ($r = .80$) สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับอาจารย์ ($r = .76$)

สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง หมายถึง การที่นิสิตมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนสูง ทำให้มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสูงด้วย ที่พบผลเช่นนี้เนื่องมาจากสัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับเพื่อนเป็นพฤติกรรมที่นิสิตและเพื่อนเกี่ยวเนื่องกันทางการเรียน และด้านส่วนตัวทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น การช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน การให้ความห่วงใยให้กำลังใจ การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันในกลุ่มด้วยความรักสามัคคี และการให้ความร่วมมือกันในด้านวิชาการและด้านอื่นๆ ไป กลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลอย่างมากกับผู้เรียน เพราะผู้เรียนจะใช้เวลาส่วนใหญ่ที่สถานศึกษาและอยู่กับเพื่อน กลุ่มเพื่อนจึงมีประโยชน์ที่เอื้อต่อวิชาการ ด้วยการร่วมมือกันแสวงหาความรู้ ทั้งสัมพันธภาพอันดีระหว่างสมาชิกในกลุ่มยังจะช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ผลงานวิจัยนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พิศดี มินศิริ (2547 : บทคัดย่อ) และ พัทรี มะแสงสม (2544 : 74-77) ที่พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับเพื่อนมีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับอาจารย์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง หมายถึง การที่นิสิตมีสัมพันธภาพที่ดีกับอาจารย์สูง

ทำให้มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสูงด้วย ที่พบผล เช่นนี้เนื่องมาจาก สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับอาจารย์ เป็นพฤติกรรมที่อาจารย์และนิสิตปฏิบัติต่อกันทั้งใน และนอกห้องเรียน โดยอาจารย์ให้ความสนใจต่อนิสิต ให้ความรักและความเอาใจใส่ ให้ความเป็นกันเอง ให้คำปรึกษาและข้อชี้แนะแก่ผู้เรียนทั้งในด้านส่วนตัว และด้านการเรียนเมื่อผู้เรียนมาขอคำปรึกษา สำหรับ พฤติกรรมที่นิสิตปฏิบัติต่ออาจารย์ เป็นการให้ความเคารพ เชื่อฟังอาจารย์ ตั้งใจและสนใจกระทำในสิ่งที่ อาจารย์สอน และซักถามเมื่อมีข้อสงสัยทั้งด้าน การเรียนและเรื่องส่วนตัว หากความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้สอนกับผู้เรียนเป็นไปในทางสร้างสรรค์จะมีผลต่อ การเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง รวมทั้งยังช่วยส่งเสริมให้เกิดความสำนึกในการเป็น สมาชิกของชั้นเรียนและสถาบันการศึกษา ผลงาน วิจัยนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2527 : 130-142) ที่ได้วิจัยนิสิตนักศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐ 10 แห่ง พบว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการ เรียนการสอน คือ ความสนใจในวิชาที่เรียน ผู้สอนมี ความเป็นกันเอง และวิธีสอนของอาจารย์ ส่วนปัจจัย ที่มีผลให้นักศึกษาสนใจเรียนมากที่สุด คือ ผู้สอน เตรียมการสอนอย่างดี มีความเป็นกันเองและ กระตือรือร้นในการสอน ส่วนปัญหาด้านการเรียน การสอน พบว่า ปัญหาด้านอาจารย์ผู้สอนใช้วิธีการสอน ไม่ดี บรรยายไม่ถูกวิธี ทำให้ชั้นเรียนน่าเบื่อหน่าย สำหรับงานวิจัยของ สุธาสิณี ใจเย็น (2545 : บทคัดย่อ) และ พิศดี มินศิริ (2547 ; บทคัดย่อ) พบผลการวิจัย ที่สอดคล้องกันว่า สัมพันธภาพระหว่างนิสิตกับอาจารย์ มีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และ ยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอีกด้วย

จุดมุ่งหมายของการวิจัยที่ 2 เพื่อศึกษาผลของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่มีต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงผลของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง พบว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองส่งผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.52 อธิบายได้ว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองทั้ง 3 ด้าน คือ การจัดการตนเอง การตรวจสอบตนเอง และการเปลี่ยนแปลงตนเอง เป็นตัวชี้วัดสำคัญที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน แสดงว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นคุณลักษณะสำคัญในการทำนายความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนิสิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการปฏิบัติที่สำคัญของบุคคลในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ได้แก่ การจัดการตนเอง การตรวจสอบตนเอง การเปลี่ยนแปลงตนเอง และทักษะที่สำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน ได้แก่ การประยุกต์ใช้ความรู้ และการใช้กลยุทธ์ที่หลากหลาย ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวนี้เป็นข้อบ่งชี้ว่าระบบการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาช่วยส่งเสริมให้นิสิตมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลงานวิจัยนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เรวดี ทรงเทียง และอนุ เจริญวงศ์ระยับ (2550) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า โมเดลความสัมพันธ์แบบมีอิทธิพลย้อนกลับระหว่างการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสามารถทำนายการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้สูง และการเรียนรู้ตลอดชีวิตสามารถทำนายการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้สูงเช่นเดียวกัน แต่มีขนาดอิทธิพลต่ำกว่าเล็กน้อย และผลงานวิจัยนี้ได้สนับสนุนข้อค้นพบของ แคนดี้ (Candy, 1991) ที่พบว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองส่งผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยขนาดสัมประสิทธิ์อิทธิพลที่สูงกว่า

($\beta = 0.48$) ความสัมพันธ์แบบย้อนกลับ โดยที่สัมประสิทธิ์อิทธิพลย้อนกลับจากการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีขนาดสัมประสิทธิ์อิทธิพลอยู่ในระดับปานกลาง ($\beta = 0.26$) แสดงว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นคุณลักษณะที่สำคัญในการทำนายการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัยดังนี้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่าปัจจัยเชิงด้านจิตลักษณะ ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเอง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การเห็นคุณค่าในตนเอง ความฉลาดทางอารมณ์ ความเชื่ออำนาจภายในตน และ ความมีวินัยในตนเอง เป็นสาเหตุที่ทำให้นิสิตมีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยที่ความมีวินัยในตนเอง และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเองเป็นตัวแปรจิตลักษณะที่มีความสัมพันธ์ทางบวกสูงกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ดังนั้นผู้ปกครอง จึงควรปลูกฝังคุณลักษณะที่สำคัญเหล่านี้ รวมทั้งครูอาจารย์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนานิสิตควรจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมนอกห้องเรียนที่ช่วยส่งเสริมคุณลักษณะทางจิตใจให้นิสิตที่เข้ามาเรียนในสถาบันระดับอุดมศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะทางจิตที่สำคัญสำหรับเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

2. จากผลการวิจัยที่พบว่าปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในครอบครัว ได้แก่ การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ปกครอง สัมพันธภาพระหว่างนิตกับสมาชิกในครอบครัว และความคาดหวังของผู้ปกครอง โดยที่สัมพันธภาพระหว่างนิตกับสมาชิกในครอบครัว และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์ทางบวกสูงกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ดังนั้นบิดามารดาจึงควรอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วยการให้ความรัก ความอบอุ่น ความใกล้ชิด สอนให้เป็นคนมี

เหตุผล ฝึกให้รู้จักทำอะไรด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้คิดตัดสินใจด้วยตนเอง และควรเป็นผู้ที่มีบทบาทในการให้คำแนะนำ ปรึกษา ยอมให้บุตรแสดงความคิดเห็นโต้แย้งได้ รับฟังความคิดเห็นของบุตร อีกทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุตร เมื่อทำความผิดจะใช้วิธีตักเตือน ถ้าทำถูกก็ชมเชย การที่ผู้ปกครองติดตามดูแลเป็นกำลังใจ และเอาใจใส่ต่อการเรียนของตน จัดหาอุปกรณ์และหนังสือที่ส่งเสริมการเรียนรู้จะช่วยแก้ปัญหาในการเรียน สอนให้รู้จักการแบ่งเวลาในการทำงานและการค้นคว้าหาความรู้ ส่งเสริมให้กล้าคิด กล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง และได้ทำกิจกรรมตามที่ตนสนใจ

3. จากผลการวิจัยที่พบว่าปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ได้แก่ บรรยากาศในการเรียน สัมพันธภาพระหว่างนิตกับเพื่อน สัมพันธภาพระหว่างนิตกับอาจารย์ และการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นสาเหตุทางอ้อมที่ทำให้ นิสิตมีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยที่สัมพันธภาพระหว่างนิตกับเพื่อน และสัมพันธภาพระหว่างนิตกับอาจารย์ มีความสัมพันธ์ทางบวกสูงกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ดังนั้นอาจารย์และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนานิสิตจึงควรให้ความสำคัญกับจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมนอกห้องเรียนที่ช่วยส่งเสริมคุณลักษณะทางจิตใจให้นิสิตที่เข้ามาเรียนในสถาบันระดับอุดมศึกษา เพื่อเป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะทางจิตส่งผลให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

4. จากผลการวิจัยที่พบว่าการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองส่งผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยที่ปัจจัยด้านจิตลักษณะ สภาพแวดล้อมในครอบครัว สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สามารถร่วมอธิบายความแปรปรวนของการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ ดังนั้น บิดามารดาควรเป็นตัวแบบที่ดี ให้เวลาและมีความใกล้ชิดกับครอบครัวตลอดจนมหาวิทยาลัยควรมีบรรยากาศที่ส่งเสริมการ

เรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทั้ง
คุณลักษณะทางจิตใจที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยข้างต้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ
สำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง หากผู้วิจัยที่มีความสนใจจะศึกษาเรื่องนี้ต่อไป สามารถนำผลงานวิจัยไปสร้างชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะทางจิตที่ส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เช่น การมีวินัยในตนเอง และลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน แล้วทำการวิจัยเชิงทดลองเพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการฝึกอบรม

2. การต่อยอดงานวิจัยเรื่องการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง อาจทำการวิจัยในกลุ่มย่อย หรืออาจทำการวิจัยในหลายๆ มิติพร้อมๆ กัน เช่น เพศ อายุ

ชั้นปี ความฉลาดทางสติปัญญา ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นต้น เพราะผลการวิจัยครั้งนี้ทำการวิเคราะห์ผลในกลุ่มรวม ดังนั้นการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรหาสาเหตุในกลุ่มย่อยว่า ในแต่ละกลุ่มจะพบผลการวิจัยที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ตลอดจนหากใช้ตัวแปรแบ่งกลุ่มย่อยอื่นๆ จะพบผลวิจัยเช่นไร รวมทั้งควรทำการวิจัยในกลุ่มอื่นๆ ด้วย เช่น ตำรวจ ทหาร อาจารย์ หรือพนักงานบริษัท เป็นต้น

3. การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลจากนิสิตที่เรียนอยู่ในระดับชั้นปีที่ 1 ปีที่ 2 ปีที่ 3 และปีที่ 4 จึงเป็น “การศึกษาภาคตัดขวาง” (Cross sectional studies) ดังนั้นความแตกต่างที่เกิดขึ้นระหว่างชั้นปีไม่ว่าจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงจึงไม่ใช่ข้อมูลที่มาจากผู้ตอบคนเดียวกัน การวิจัยครั้งต่อไปควรทำ “การศึกษาระยะยาว” (Longitude studies) โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเดียวในช่วงเวลาต่างๆ กัน เพื่อที่จะได้เห็นพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาที่เรียนอยู่ในสถาบันระดับอุดมศึกษา

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ ทองฉวี. (2545). *ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง บทบาทอาจารย์ในการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้สภาพแวดล้อมในสถาบันกับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาลสถาบันการศึกษาพยาบาลของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาล). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ. (2528). *จิตวิทยาการศึกษา. (ฉบับปรับปรุง). พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศรีเดชา.*
- กุลภัสสร ศิริพรรณ. (2545). *การศึกษาตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่นด้วยการวิเคราะห์หุระดับ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2541). *ก้าวสู่มาตรฐานการเรียนรู้สู่ทักษะชีวิต. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.*
- งามตา วนินทานนท์. (2545, กันยายน). *การวิจัยเพื่อสร้างดัชนีคุณภาพชีวิตสมรสในครอบครัวไทย. วารสารพฤติกรรมศาสตร์, 8(1), 73-113.*
- งามตา วนินทานนท์. (2553, มกราคม). *ชุดงานวิจัยเพื่อสร้างดัชนีคุณภาพชีวิตครอบครัวไทยและการประยุกต์ใช้ผลงานวิจัย. วารสารพฤติกรรมศาสตร์, 16(1), 17-40.*
- ฉันทนา ภาคบงกช และคณะ. (2539). *การสำรวจคุณลักษณะทางวินัยที่พึงประสงค์ในสังคมไทย. รายงานการวิจัยฉบับที่ 56, กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- ถวิล จันทรสว่าง. (2545). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับความรับผิดชอบของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา) : กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- ทิพวรรณ สุวรรณประเสริฐ. (2541). *ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดปราจีนบุรี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2523). *จิตวิทยาการปลูกฝังวินัยแห่งตน. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.*
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2538). *ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น (Lisrel) สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- นวลน้อย สีตวรรณมาศ. (2539). "ปัจจัยที่ช่วยให้เด็กเรียนดี". *การศึกษาเอกชน, 7 (58) : 46-49.*

- ประภิตศรี เผ่าทอง. (2546). การศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี โดยการวิเคราะห์หุระดับ. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรวามาศ นนทยาธ. (2520). ความคาดหวังในการศึกษาต่อของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมแบบประสม กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิศดี มินศิริ. (2547). ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิต ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพยาบาลเครือข่ายภาคกลาง ในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัชรี มะแสงสม. (2544). ปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เรวดี ทรงเที่ยง และ อนุ เจริญวงศ์ระยับ. (2550, กันยายน). การศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ : วารสารพฤติกรรมศาสตร์, 13(1), 65-80.
- วิชากร, กรม. (2541). สารระความรู้ที่ได้จากการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องกระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- วิชัย ดันศิริ. (2539). "จะจัดระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างไร". วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 11(1), 9-15.
- วิชัย วงศ์ใหญ่. (2452). พลังการเรียนรู้ : กระบวนทัศน์ใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : SR PRINTING LIMITED PARTNERSHIP.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2527). รายงานการวิจัยเรื่องนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาพร หมวดอินทร์. (2546). ปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาวิชาพาณิชยกรรม ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (เอกธุรกิจศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สร้อยทิพย์ อุจวาที. (2539). ความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเองและความสามารถในการปฏิบัติงานของหัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุธาลินี ใจเย็น. (2545). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาในโรงเรียนที่เปิดสอนระบบการศึกษาทางไกลในเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- อดิพร หงส์ทอง. (2547). *ความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมของการเรียนรู้โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองกับเชาวน์อารมณ์และคุณสมบัติบางประการของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสุพรรณบุรี*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Candy, P.C. (1991). *Self-Direction for Lifelong Learning*. San Francisco, California : Jossey-Bass.
- Costa, A.L. & Kallick B. (2004). *Assessment + Strategies for self-directed Learning*, Thousand Oaks, CA: Corwin press/Sage Publications.
- Good, C.V. (1959). *Dictionary of Education*. New York : McGraw Hill.
- Gouldner, A.W. & Gouldner, H. P. (1963). *Modern Sociology*. New York : Harcourt Brace and World.
- Knowles, M.S. (1975). *Self-Directed Learning. A Guide for Learners and Teachers*. New York : Association Press.